

LO SOMPNI

DEN

BERNAT METGE

Ab gran diligencia revist e ordenat.

AFEGIDA NOVAMENT LA HISTORIA

DE

VALTER E DE LA PACIENT GRISELDA

per lo mateix Bernat Metge
arromançada.

BARCELONA

Comença lo libre appellat

SOMPNI DEN BERNAT METGE

LO PRIMER TRACTAT

POCH temps ha passat que stant en la preso, no per demerits que mos perseguidors e envejosos sabessen contra mi, segons que despuys clarament a lur vergonya s es demostrat; mas per sola iniquitat quem havien, o per veuntura per algun secret juy de Deu; un divendres, entorn mitja nit, studiant en la cambra hon yo havia acostumat estar, la qual es testimoni de les mies cogitacions, me vench fort gran desig de dormir, e levantme en peus passegi un poch per la dita cambra. Mas soptat de molta son, convenchme gitar sobrel lit, e soptosament, sens despullar, adormim, no pas en la forma acostumada, mas en aquella que malalts o famejants solen dormir.

Estant axi, a mi aparech, a mon vijares, un hom de mitja estatura, ab reverent cara, vestit de vellut pellos carmesi, sembrat de coronas dobles daur, ab un barret vermell en lo cap. E acompanyavenlo dos homens de gran estatura; la hu dels quals era jove fort bell, e tenia una rota entre les mans. Laltre era molt vell, ab longa barba e sens ulls, lo qual tenia un gran basto en la ma.

E entorn los dessus dits havia molts falcons, astors e cans de diversa natura qui cridaven e udolaven fort letjament.

E quant hagui be remirat specialment lo dessus dit hom de mitja estatura, a mi fo vijares que vaes lo rey en Johan de Arago, de gloriosa memoria, que poch temps havia que era passat de aquesta vida; al qual yo longament havia servit. E duptant qui era, espahordim terriblement.

La donchs ell me dix:

«Lunya tota pahor de tu, car yo son aquell quiet penses.»

Quant yo l hoy parlar, coneguil tantost; puys tremolant digui:
«O Senyor, com sou vos aci? e no moris l altre dia?»

—No mori, dix ell, mas lexi la carn a la sua mare, e reti l esperit a Deu quil me havia donat.

—Com, l esperit! digui yo, no puch creure quel esperit sia res, ne puixa tenir altre cami sino aquell que la carn te.

—E donchs que entens, dix ell, que sia yo? No sabs que laltre dia passi de la vida corporal en que era?

—Hoyt ho he dir, respongui yo. Mas ara no ho crech, car si fosseu mort, no foreu aci. E enten que sots viu; mas la gent ho diu per tal com ho volria, car tostemps se alegra de novitats, e especialment de novella senyoria, o per alguna barateria que vol fer, ha mes en fama que sots mort.

—La fama, dix ell, es vera, que yo he pagat lo deute a natura, e lo meu esperit es aquest que parla ab tu.

—Vos, Senyor, me podets dir queus plaura. Mas, parlant ab vostra reverencia, yo no creure que siau mort; car homens morts no parlen.

—Ver es, dix ell, quels morts no parlen; mas l esperit no mor. E per conseguent no li es impossible parlar.

—No m par, digui yo, quel esperit sia res apres la mort, car moltes vegades he vist morir homens e besties e ocells, e no veyia que esperit ne altra cosa los isques del cors, per la qual yo pogues conixer que carn e esperit fossen dues coses distinctes e separades. Mas tostemps he cregut que ço que hom diu esperit o anima no fos als sino la sanch o la calor natural que es en lo cors, que per la discrepancia de les sues quatre humors mor, axi com fa lo foch per lo vent quil gita de son loch, o quant es corromput lo subject en que es qui sapaga; e daqui avant nol veu hom.

— Molt est enganat, dix ell; appar que no fasses differentia entre esperit e esperit.

— No n hi fas alguna, digui yo; que totes les coses animades veig morir en una manera.

— No es ver que en una manera muyren, dix ell; car de tres maneres

de esperits vidals ha creat nostre Senyor Deu. Uns que en la creatio del mon hagueren començament dell, e no son cuberts de carn, e aquests son los angels: altres qui han novell principi del Creador, e son cuberts de carn, mas no moren ab aquella, e aquests son los homens; altres qui son cuberts de carn, e nexen e moren ab aquella, e aquests son los animals bruts.

»Lome es estat creat en lo mig, per tal que fos pus baix quels angels e pus alt que les besties, e que hagues alguna cosa comuna ab lo subira e ab lo jusa, ço es a saber, immortalitat ab los angels, e mortalitat de la carn ab les besties, entro que la resurectio reparas la mortalitat.

—Jaus he dit, Senyor, que totes les coses animades he vist morir en una forma, e james non viu lo contrari; e per conseguint als non crech, majorment

quant veig que Salomo, en lo libre appellat Ecclesiastes, fo de la opinio en que yo son, dient: Una es la mort dels homens e de les besties, e equal es la conditio de cascu. Axi com moren los homens, moren aquelles; totes coses espiren, e lhome no ha res mes avant que la bestia.

—No appar, dix ell, que hajes clara conexença de la intentio del savi que has allegat; car ell no dix aço en persona sua, mas dels impiadosos e infirmants. E axi ha plagut a sent Gregori, en lo Dialech, e a sent Thomas, Contra los gentils. E appar be que axi sia, car en la fi del dit Ecclesiastes, quaix determenant hi ajusta: «Tro sia tornada la polç en la sua terra don era, e lesperit retornant a aquell quil ha donat.»

E apres un poch dix: «la fi de les paraules totes ensemps oyaume : «Tem Deu e serva los seus manaments. A aço fer es

creat tot hom.» En les quals paraules appar que Salomo en persona de molts parlava. Puys deya que l hoysen tots ensemps, exprimi a aquells la dita sua conclusio verdadera. Noresmenys, be sabs tu que moltes coses creu hom que no pot veure.

— Ver es, digui yo; mas nols tench per savis aquells quin usen. Ço que veig crech, e del pus no cur.

— Digues, respos ell, abans que venguesses en lo mon, que eres?

—Ço que sere apres la mort, digui yo.

—E que seras?

—No res.

—Donchs no res eres abans que fosses engendrat?

—Axi ho crech, digui yo.

—E per que ho creus?

—Per tal com cascun jorn veig que la dona per lo ajustament del hom se fa prenys, e dabans no ho era. E puys pareix alguna criatura, la qual de no esser ve a esser.

—Hoc; mas, dix ell, ço que tu has vist en altres, no ho has vist en tu mateix. Empero diguesme, sit recorda, que eres abans que fosses engendrat?

— A mi, digui yo, nom recorda, ne son cert que era, car no ho viu. Mas be crech que no era res; car hom, son axi com los altres, e conve que seguesca lurs petjades.

—Donchs, dix ell, tu creus ço que no has vist?

—Ver es, Senyor, que algunes coses crech que no he vistes. E per ço que he atorgat no ho puch negar, e a la veritat, com mes hi pens, pus clar ho veig; car moltes vegades he cregut diverses coses que nos podien clarament provar; e majorment una cosa fort comuna a totes gents. Si hom demanava a cascun hom qui es estat son pare, ell nomenaria aquell ques pensa que ho sia, pero no ho sabia certament, sino per sola creença.

—Be esta, dix ell; aço gran plaer es al arguint, com lo responent no solament atorga la sua conclusio, ans la prova.»

La donchs lespahordiment me comença a passar, e duptant encara en aço quem deya, volguim hi acostar per besarli los peus e les mans.

«Girat, dix ell, car aquest cors de quem veus cubert fantastich es, e nol pories ne tes legut tocar. Aquell al qual tu solies servir e fer reverentia e honor, convertit es en polç.»

Dels meus ulls isqueren ladonchs fort espesses lagremes, e del cor gemechs e sospirs grans les plagues me refrescaren e tots los meus ossos cruxiren. E aquella hora fo a mi pus dolorosa que aquella en la qual sabí que ell havia pagat lo deute a natura.

»No plors, dix ell, ne sies trist, car de remey inutil usaries. Quant es per mon interes, not cal plorar, car covinentment estich per gratia divinal, e per esser monarcha, no volria tornar en lo mon; e ja menys per lo teu plant; car si a mi has perdut, qui era ton Senyor, tan bo e millor lo has cobrat. Ell te gitara a ta honor de la preso, en que est, e no sofferra quet sia fet tort; car fort es just e virtuos, e conexera tost la mala intentio dels teus seguidors. Jatsia que per comportar aquells, per raho de la sua novella Senyoria, not espatxara tan tost com tu volries e mereixs per justicia. Puys sil serveys, ten sabra be remunerar; pero a tu no ten cal fer grans noves, car bel coneixs.

—Senyor, digui yo, ver es, e aytal esperança he yo en ell. Mes a present non veig venir les mars.

—O, dix ell, comuna malaltia es dels homens, que ço que molt desigen no creen que james los venga, o sils ve es tart a lur parer, ab que venga qualque dia.

—Qualque dia, Senyor, digui yo, ben sere content; car prou se fa tost ço que bes fa. Quant es a present, daço no cur molt: ço que a nostre Senyor Deu e a ell plaura, sera plasent a mi. Solament, Senyor, si nous es enuig, vos suplich quem vullau dir que es esperit,

e quem doneu entendre la sua immortalitat, si possible es; car ab gran congoxa estich de saberho, per tal com no ho puch entendre. E vos haveume dit que lhaveu retut a Deu, e segueixse per conseguint que esperit sia alguna cosa immortal.

—La tua conclusio, dix ell, es vera, e no m marvell si no ho pots entendre, car tu no hi vols primerament especular. No es cosa en lo mon, per facil que sia, que no torn dificil, o quaix impossible, al no volent fer aquella.

— Yo, Senyor, volenter ho faria. Mas lo meu grosser enginy no es sufficient a compendre tan alta materia sens ajuda vostra.

— Ara donchs, dix ell, atten diligentment a ço quet dire.

»Molts doctors de la Esglesia de Deu, filosofos, poetes, e altres sciens e devots homens tractants de aquesta materia han fet lur poder de donar entendre als homens del mon, axi de paraula com ab escriptura, que es esperit o anima; car en lo cors humanal una mateixa cosa son. Mas, segons la diversitat dels officis que la dita anima exerceix, es en moltes maneres nomenada. Car vivificant lo cors, es appellada anima; e volent, coratge; sabent, pensa; remembrant, memoria; justament judicant, raho; e spirant, spirit. Empero la sua essencia una sola es e simple. E entenent ho molt mils que no ho saberen dir, no ho han pogut perfetament explicar, ne yo, dementre que sia cubert daquesta vestedura quem veus portar, not hi poria molt mes dir que ells han dit. Car, entro que sia passat lo temps per nostre Senyor a ma penitencia ordonat, obligat son en partida als deffalliments de aquells, no molt menys que si encara era ajustat a la carn. Una cosa tan solament hi pux anadir, quet dich certament, per ço com ho veig en mi matex, que ço quels doctors de la Sgleya de Deu han sabut per revelacio divinal, e per relatio de molts resucitats, dit de la anima racional, es ver. E molts filosofos e poetes se son acostats assats a la veritat, en quant humanal enginy ho pot compendre.

—Senyor, digui yo, aytant ne se com ne sabia. No veig que dals sia crescut mon saber a present, sino de vostre testimoni.

—No es poch, dix ell, en tan duptos fet haver testimoni qui, sens altre mija depos de certa sciencia; majorment quels altres concordants ab ells sien majors de tota exceptio e irrepellibles.

— Sia vostra merce donchs, Senyor, quem digats quen han escrit los dits doctors, e vos quen sentits per tal que mils ne romanga instruit.

— Ladonchs ell baxa los ulls, e ab cara quaix irada, dix:

— A mi cove dir ço quet fara poch fruyt, car aytant poch ho entendras. Pero valrat ço que pora. Entrels antichs filosofos fo gran questio que era la anima. E dix Nasica quel cor. Empedocles la sanch. Altres digueren que una part del cervell tenia lo principat de la anima. Altres quel loch e cadira de la anima eren en lo cor. Altres en lo cervell. Zenon dix que la anima era foch. Aristoxenus, armonia de sons. Xenocrates, nombre. Plato fenye triplicitat en la anima, lo principat de la qual, ço es, raho, posa en lo cap, e les dos parts, ço es ira, en los pits, e cupiditat dejus les entramenes. Dicearcus dix que la anima no era res, e que vanament deya hom animals e coses animades. Galien dix que la anima era complexio. Altres, que era cors. Aristotil, qui, apres de Plato, se acosta mes a la veritat quels dessus nomenats, dix que era Endelegeia, vocable grech que vol dir continuat moviment e perdurable. E cascu dels dessus dits se esforça a provar la sua opinio com mils pogue.

»Empero los doctors de la Esglesia de Deu, los quals molt profundament e be hi han vist, affermen, jatsia que en diverses maneres ho diguen, que la anima de l hom es creada per Deu substantia espiritual propria, vivificadora del seu cors, rational, e immortal, e en be e en mal convertible. E sapies certament que axi es. Empero, per ço que mils ho entengues, declararho he breument.

»La anima esser creada per Deu, algu qui raho haja no ho ignora; car tota cosa que ha existentia, o es creador, o es creatura. Mas alguna creatura no pot esser substantia; car tota cosa que ha haver substantia creadora cove que la haja de Deu, pus no la pot donar a altres, car per ço la ha reebuda tan solament que la hage per si; car en altra manera seria creadora. Resta donchs atorgar que nostre Senyor Deu la haja creada, qui evidentment pot crear coses mortals e immortals. Que la anima sia substantia espiritual, qui ho pot negar?

»Totes coses corporals per tres lineas son contengudes, ço es longitut, latitut e profunditat, les quals nos pot provar que sien en la anima; jatsia que, mentre es acompanyada al cors, sia agreujada per lo carrech de aquell, les opinions de les coses ab curosa sollicitut enten; les coses celestials, profundament pensa; les naturals ab subtil indagatio cerca; e del seu creador, grans coses desija saber. E si era corporal, ab les sues cogitations les coses espirituals no veuria.

»Que sia propria substantia, clar es, com algun altre espirit no reeba carn, ques dolga o salegre de les sues passions, que son, amor, hoy, desig, abhominatio, delectatio, tristor, sperança, desperatio, temor, audatia, ira e mansuetut.

»Vivificadora es del seu cors; car encontinent que li es donat, ama de gran amor lo seu carcer; amalo per tal com non pot esser franca. Turmentada es fortment per ses dolors, dupta la mort, e no pot morir, segons que per avant veuras; e axi es temerosa del cars del seu cors per ço que mes per ell sia sostenguda. E ella ab los ulls del cors se adelita en veure belles coses, ab les orelles hoyr melodia, ab lo nas sentir odors plasents, ab lo gust bones sabors, ab lo tocament coses molls, dures, aspres e lises tocar. E jatsia ella de aquestes coses no hus ne sen sostenga, empero con li son levades, ha de aço gran tristor, desijant aquelles, no axi com a profitoses ne plasents a ella naturalment, mas al seu cors; e

Gracias por visitar este Libro Electrónico

Puedes leer la versión completa de este libro electrónico en diferentes formatos:

- HTML(Gratis / Disponible a todos los usuarios)
- PDF / TXT(Disponible a miembros V.I.P. Los miembros con una membresía básica pueden acceder hasta 5 libros electrónicos en formato PDF/TXT durante el mes.)
- Epub y Mobipocket (Exclusivos para miembros V.I.P.)

Para descargar este libro completo, tan solo seleccione el formato deseado, abajo:

